

6 Oahppodássi ja ássanbáiki

Yngve Johansen Pršjektjođiheddji, Sámi allaskuvla

Čoahkkáigeassu

Joatkkaskuvla oahpu čadaheapmi ovdalgo 5 jagi leat gollan, váikkuha hui ollu 30-jahkásaččaid oahppodássái. Dain geat čadahedje joatkkaskuvla oahpu, dábálašfágalaš suorggis lea measta 70 % universitehta dahje allaskuvlaoahppu, ja 24 % sis geain lea fidnofágalaš oahpposuorgi. Lohku sis geat eai leat čadahan joatkkaskuvlla 5 jagi sisa lea vástideaddji 19- ja 7 %. Sullii 15 % eanet nieiddat go bártnit váldet universitehta/allaskuvla oahpu.

Ohppiin geat álge joatkkaskuvla ohppui jagiid 1994-1996 SED-guovllus, ássat dan guovllus su. 45 % jagi 2009. 13 % eanet sis geat eai čadahan oahpu 5 jagi siste orrot SED-guovllus. Sis geat eai leat čadahan fidnofágalaš oahpposuorggi viđa jagi sisa leat eanas bártnit (56%), ja leat unnimus nieiddat geat leat čadahan dábálašfágalaš oahpposuorggi (31%) ja geat orrot SED-guovllus.

6.1 Álggahus

Duogážin dán kapihttalii leat bohtosat mat bohte ovdan “Sámi logut muitalit 2” kapihttalis “Oahppu SOF-guovllus”. Das bodii ovdan ahte ledje ollu oahppit geat heite joatkkaskuvla oahpus erenoamážit fidnoskuvla oahpposurggiin ja eanemusat heite SED-guovllus (ovdalaš SOF-guovllut).

Kapihttala vuolggasadji lea oahppis gii álggii joatkkaskuvla ohppui áigodagas 1994-1996. Čilgehus manne leat válljen jagiid maŋnel 1994, lea go “Refoarbma 94” sisafievrrideami maŋnil šattai riekti 3 jagáš joatkkaskuvla ohppui. Dasa lassin

leat dat oahppit dál badjel 30 jagi ja eatnasat geargan vuoddoeahpuin ja leat bargoeallimis.

6.2 Oahppodássi ohppiin geat álge vuoddokursii jagiid 1994-1996

Oahppodássi juhkko njealji oassái, vuoddoskuvladássi, joatkkaskuvladássi, siskkilda maiddái dási “lassioahppu joatkkaskuvla ohppui” mat fátmmastit oahpuid mat váldet vuoddu joatkkaskuvllas, muhto mat eai dohkkehuvvo alitoahppun. Universitehta/allaskuvladássi, oanehis, siskkilda alitoahpu gitta njeallje jagi. Universitehta/allaskuvladássi, guhkes, siskkilda eanet go njeallje jagi, ja dutkioahpu. Čuovvovaš tabeallain ja figuvrrain geavahit “SED-guovllu” mii lea Sámedikki ealáhusovddideami doarjjaortnet guovlu, ovdal gohčoduvvon SOF-guovlu. Doaba “Ii SED davábealde Sáltoduoddara” lea guovlu olggobealde Sámedikki ealáhusovddideami doarjjaortnega, muhto gávppogat Bådådjo, Hárštá, Romsa ja Áltá eai leat fárus, danne go muđui váikkuhit ollu erohusat gávpot – boaittoealbbáiki.

6.2.1 Dáláš oahppodássi ohppiin geat álge vuoddokursii jagiid 1994-1996 ja geat čadahedje joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa

Go oahppit čadahit joatkkaskuvla oahpu, fidnofágalaš oahpposuorggis, de lea sis fágaoahppu ja besset njuolga bargoeallimii. Sii geat váldet dábálašfágalaš oahpposuorggi dárbašit lassioahpu oažžut ámmáha.

Tabealla 6.1 Oahppodássi jagi 2009 ohppiin geat álge vuoddokursii vuohččan jagiid 1994-1996 ja čadahedje dan 5 jagi sisa. Oahpposuorgi, sohkaabealli ja geográfalaš guovllut. Proseanta.

Oahpposuorgi, sohkaabealli ja geográfalaš guovlu	Skuvlaálgín 1994, 1995, 1996			
	N	Proseanta		
		Joatkkaskuvla-oahppodássi	Universitehta-allaskuvladássi, Oanehis	Universitehta-allaskuvladássi, Guhkes
Dábálašfágalaš oahpposuorgi				
SED-guovlu	575	31.4	50.2	18.4
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	3053	26.9	55.4	17.7
Dievddut				
SED-guovlu	221	37.9	42.7	19.4
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1263	32.9	47.8	19.3
Nissonat				
SED-guovlu	354	27.4	54.8	17.8
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1790	22.7	60.7	16.6
Fidnofágalaš oahpposuorggit				
SED-guovlu	361	76.0	22.3	1.7
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1781	75.5	22.6	1.9
Dievddut				
SED-guovlu	173	85.9	13.5	0.5
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	896	83.3	13.8	2.9
Nissonat				
SED-guovlu	188	67.0	30.3	2.7
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	885	67.5	31.5	1.0

Tabealla 6.1 čájeha lunddolaččat stuora erohusaid joatkkaoahpus mañnel joatkkaskuvla oahpu, ohppiid gaskkas geat leat váldán dábálaš- dahje fidnofágalaš oahpposuorggi. Dábálašfága ohppiin SED-guovllus leat badjel 2/3 oassi joatkkán universitehta dahje allaskuvladási oahpuin. Fidnofágalaš oahpposuorggi ohppiin leat ¼ oassi dahkan dan seamma. Sohkaabealliid gaskkas leat oalle stuora erohusat. Dábálaš -ja fidnofágalaš oahpposuorggiin leat vástideaddji 10 % ja measta 20 %

eanet bártnit go nieiddat geain lea joatkkaskuvla oahppu alimus oahppodássiin jagi 2009. SED-guovllus leat veaháš eanet dievddut go nissonat geat váldet guhkes universitehta/allaskuvla oahpu. Olggobealde SED-guovllu leat sullii 5 % eanet go SED-guovllus, geat gazzet universitehta/allaskuvlaoahpu.

6.2.2 Dáláš oahppodássi ohppiin geat álge vuodđokursii jagiid 1994-1996 ja geat eai čađahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa.

1999 rájes lea leamaš vejolaš ohcciide geain ii leat oppalaš lohangelbbolašvuohta ja geat devdet unnimusat 25 jagi ohcanjagi, ohcat beassat alit ohppui. Dat ohcamuš galgá váldit vuoddu ohcci reálagelbbolašvuodas ohccojuvvon oahpposuorggi siskkobealde. Dat lea mielddisbuktán ohcciid alitohppui geat ovdal eai beassan dasa go sis ii lean joatkkaskuvla oahppu. Tabealla vuolábealde čájehage maidái váikkuhusa das go sisaváldin alit ohppui reálagelbbolašvuodain álggahuvvui.

Sullii 60 % ohppiin geat álge joatkkaskuvla ohppui áigodagas 1994-1996 ja geat eai čađahan 5 jagi sisa, eai leat čađahan joatkkaskuvla oahpu 2009 rádjái.

Tabealla 6.2 Oahppodássi jagi 2009 ohppiin geat álge vuoddokursii vuohččan jagiid 1994-1996 ja geat EAI čadahan 5 jagi sisa. Oahpposuorgi, sohka-bealli ja geográfalaš guovlu. Proseanta.

Oahpposuorgi, sohka-bealli ja geográfalaš guovlu	Skuvlaálgín 1994, 1995, 1996				
	N	Proseanta			
		Vuoddo-skuvla-dássi	Joatka-skuvla-dássi	Universitehta-allaskuvladássi, Oanehis	Universitehta-allaskuvladássi, Guhkes
Dábálašfágalaš oahpposuorgi					
SED-guovlu	235	55.9	24.9	17.9	1.3
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1088	57.2	23.6	17.3	1.9
Dievddut					
SED-guovlu	116	59.3	27.4	10.6	2.7
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	529	62.7	21.3	13.3	2.7
Nissonat					
SED-guovlu	119	52.6	22.4	25.0	0
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	559	52.0	25.6	20.4	1.1
Fidnofágalaš oahpposuorggit					
SED-guovlu	562	64.4	28.9	6.5	0.2
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	2224	62.7	32.7	4.4	0.2
Dievddut					
SED-guovlu	356	64.3	31.4	4.0	0.3
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1473	62.6	34.1	3.0	0.3
Nissonat					
SED-guovlu	206	64.5	24.5	11.0	0
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	751	63.0	29.9	7.1	0

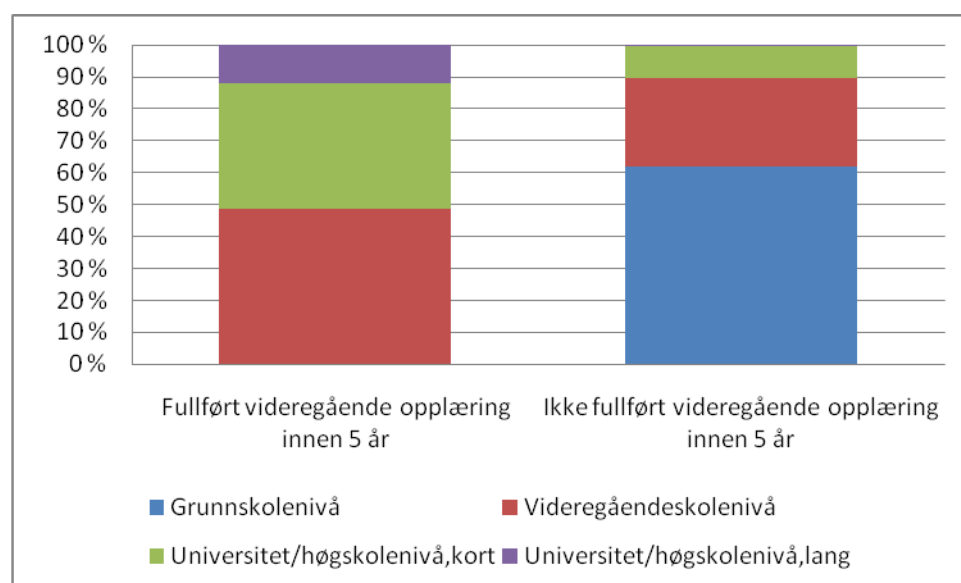
7 % eanet nieiddat go bártnit SED-guovllus geat álge dábálašfágii ja eai čadahan 5 jagis álgima rájes, leat maŋŋil čadahan joatkkaskuvla oahpu dahje váldán universitehta/allaskuvlaoahpu. 25% nieiddain geat eai čadahan joatkkaskuvla oahpu dábálašfágas 5 jagi sisa, leat váldán oanehis universitehta dahje allaskuvlaoahpu. Bártiin dábálašfágas geat eai čadahan 5 jagi sisa, leat 13 % gazzan oanehis dahje guhkes universitehta- ja allaskuvlaoahpu. Fidnofágalaš oahpposuorggis leat ovttá made nieiddat go bártnit (64 %) geain ain lea

vuodđoskuvla alimus oahppodássiin, muhto nieiddain leat 11% gazzan oanehis universitehta dahje allaskuvlaoahpu. Go buohtastahtá SED- ja ii SED-guovlluid davábealde Sáltođuoddara, de leat unnán erohusat, earret dan ahte eanet nieiddat SED-guovlluin gazzet oanehis universitehta dahje allaskuvlaoahpu go nieiddat ii SED-guovllus davábealde Sáltođuoddara.

6.2.3 Dáláš oahppodássi SED-guovllu ohppiin geat álge vuodđokursii 1994 rájes 1996 rádjái

54 % ohppiin mat álge joatkkaskuvla ohppui áigodagas 1994-1996 SED-guovllus, čadahedje dan 5 jagi sisa. Dievdduin čadahedje 45.5% joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa ja nissoniin 62.5 %.

Govadat 6.1 Oahppodássi SED-guovllus jagi 2009 sis geat álge joatkkaskuvla ohppui jagiid 1994-1996, sin ektui geat čadahedje joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa ja sin ektui geat eai čadahan. Proseanta.

Govadat čájeha ahte joatkkaskuvlla čadaheapmi viđa jagi sisa váikkuha hui ollu oahppodássi. Badjel 60 % sis geat eai čadahan viđa jagi sisa ii leat fágaoahppu mañnil go devde 30 jagi. Measta 50 % sis geat čadavit joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa gazzet oahpu universitehtas ja allaskuvllas, ja dušše 10 % sis geat eai geargga joatkkaskuvllain 5 jagi sisa, dahket dan seamma.

6.3 Jagi 2009 ássanbáiki ohppiin geat álge vuoddokursii jagiid 1994-1996.

Ulbmil geahčadit ássanbáikkiid lea iskat mearkkašago joatkkaskuvla oahpu čadaheapmi dahje ii čadaheapmi ja oahpposuorggi välljen maidege boahttevaš ássanguvlui? Tabealla 6.3 ja 6.4 juhkko čoahkkebáikeássamii ja biedggus ássamii siskkobealde ja olggobealde SED-guovllu davábealde Sáltođuoddara ja ássit lulábealde Sáltođuoddara. SGD čoahkkebáikedefinišuvdna

Viesut ovttasajis galget registrerejuvvot čoahkkebáikin jus doppe orrot unnimusat 200 olbmo, ja viesuid gaska ii galgga dábálaččat eanet go 50 mehtera. Lobálaš lea árvvu mielde dohkkehit spiehkastagaid badjel 50 mehtera viesuid gaskkas guovlluin gos ii galgga dahje ii leat lohpi hukset. Dat sáhttet ovdamearka dihte leat álbmotšilljut, valástallanhuksehusat, industriijaguovllut dahje lunddolaš hehttehusat nugo, jogat dahje gilvvaeatnamat. Viessočoakkáldagat mat lunddolaččat gullet čoahkkebáikái, lohkkovit oassin go leat eanemusat 400 mehtera eret čoahkkebáikeguovddážiis. Dat gullet oassin čoahkkebáikái dego satelihttan dan čoahkkebáikeguovddážiis.

6.3.1 Ássanbáiki ohppiin geat álge vuoddokursii jagiid 1994-1996 ja čadahedje joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa.

Tabealla 6.3 Ássanbáiki ohppiin geat álge vuoddokursii 1994-1996 ja 2009, ja geat čadahedje joatkkaskuvla oahpu 5 jagi siste, dábálašfágalaš- ja fidnofágalaš oahpposurggiin.

Oahpposuorgi, sohkabealli ja geográfalaš guovlu	Skuvlaálgín 1994, 1995, 1996							
	N	Proseanta					Ássit lulábealde Sáltoduoddara	Eará
		SED-guovlu		Eará guovllut davábealde Sáltoduoddara				
		Čoahkke- báiki	Biedggus- ássan	Čoahkke- báiki	Biedggus- - ássan			
Dábálašfágalaš oahpposuorgi								
SED-guovlu	575	12.5	21.6	29.2	3.3	30.3	3.1	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	3053	0.1	0.5	43.6	13.8	39.0	3.0	
Dievddut								
SED-guovlu	221	13.6	24.9	24.0	2.7	32.1	2.7	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1263	0	0.8	44.4	14.6	37.1	3.1	
Nissonat								
SED-guovlu	354	11.8	19.5	32.5	3.7	29.1	3.4	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1790	0.1	0.4	43.0	13.2	40.3	3.0	
Fidnofágalaš oahpposuorggit								
SED-guovlu	361	12.4	31.6	30.5	6.1	16.6	2.8	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	1781	0.3	0.9	47.7	24.5	24.6	2.0	
Dievddut								
SED-guovlu	173	15.0	38.2	27.2	4.0	12.2	3.4	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	896	0.3	0.7	48.4	26.3	22.3	2.0	
Nissonat								
SED-guovlu	188	10.1	25.5	33.5	8.0	20.8	2.1	
Ii SED davábealde Sáltoduoddara	885	0.2	1.2	47.0	22.7	26.9	2.0	

SED-guovllu ohppiin geat čadahedje joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa, ássat 40 % dan guovllus jagi 2009. Measta 10 % eambbogat dain geat čadahedje fidnofágalašgo dábálašfágalaš oahpposuorggi ássat SED guovllus, biedggus ássan guovllus. Sullii 40 % eambbogat dain geat leat váldán dábálašfágalaš oahpposuorggi go dat geat leat váldán fidnofágalaš oahpposuorggi ássat lulábealde Sáltoduoddara. Jagi 2009 ásse 12 % eanet dievddut go nissonat SED-guovllus, dain geat álge joatkkaskuvla ohppui 1995-1996 ja ásse dalle SED-guovllus. Dievdduin SED-guovllus geat válde fidnofágalaš oahpposuorggi ássat su. 15 % eambbogat dan

guovllus go dievddut geat leat váldán dábálašfágalaš oahpposuorggi. Nissoniid dáfus lea dát erohus vuollelaš 5 %. Ohppiin geat eai leat SED-guovllus eret ášset badjel 9 % eambbogat lulábealde Sálto-
duoddara, daid ektui geat leat eret SED-guovllus.

6.3.2 Ássanbáiki ohppiin geat álge vuoddokursii 1994-1996 ja geat eai čadahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa.

Tabealla 6.4 Ássanbáiki ohppiin geat álge vuoddokursii 1994 rájes 1996 rádjái ja jagi 2009, ja geat EAI čadahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa.

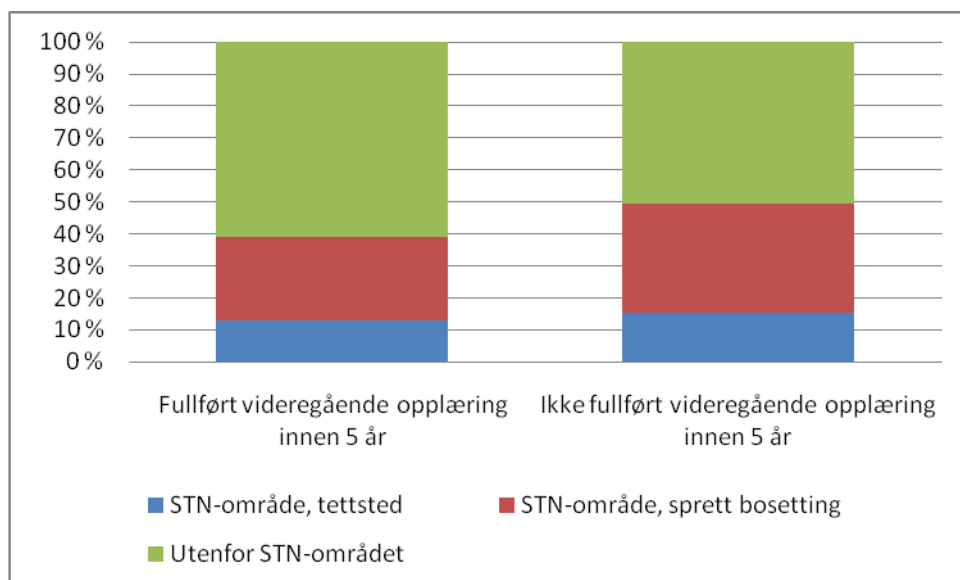
Oahpposuorgi, sohkabealli ja geográfalaš guovlu	Skuvlaálgín 1994, 1995, 1996						
	N	Proseanta					
		SED-guovlu		Eará guovllut davábealde Sálto- duoddara		Ássit lulábeald e Sálto- duoddar a	Eará
		Čoahkke- báiki	Biedggus ássan	Čoahkke- báiki	Biedggus ássan		
<u>Dábálašfágalaš oahpposuorgi</u>							
SED-Guovlu	235	17.5	28.9	23.8	5.1	21.7	3.0
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	1088	0.2	0.6	47.2	18.2	30.2	3.6
Dievddut							
SED-Guovlu	116	20.7	27.6	18.1	5.2	25.0	3.4
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	529	0.2	0.4	47.4	18.5	30.1	3.4
Nissonat							
SED-Guovlu	119	14.3	30.3	29.4	5.0	18.5	2.5
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	559	0.2	0.9	46.9	17.9	30.3	3.8
Fidnofáglaš oahpposuorggit							
SED-Guovlu	562	14.6	37.4	24.5	6.1	14.7	2.7
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	2224	0.8	1.6	48.2	26.3	20.1	3.0
Dievddut							
SED-Guovlu	356	14.6	41.3	22.8	5.3	13.2	2.8
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	1473	0.8	1.3	47.5	27.1	20.0	3.3
Nissonat							
SED-Guovlu	206	14.6	30.6	27.6	7.6	17.0	2.5
Ii SED davábealde Sálto- duoddara	751	0.8	2.0	49.9	24.9	20.1	2.3

Ohppiin SED-guovllus geat eai čadahan joatkkaskuvlla 5 jagi sisa, orrot badjelaš 50 % dan guovllus jagi 2009. Oppalohkái ášset 54 % dievdduin ja 45 % nissoniin SED-guovllus. Sin gaskkas geat eai čadat joatkkaskuvla oahpu viđa jagi sisa leat measta 60 % dievddut.

Dievdduin geat eai čadat fidnofágalaš oahpposuorggi joatkkaskuvllas 5 jagi sisa, ášset su 8 % eanet SED-guovllus, biedggus ássanguovlluin, go dat geat eai čadahan dábálašfága. Oahpposuorggi välljen ii oro nieiddaid gaskkas mearkkašeame maidege. Dain geat ášset lulábealde Sáltođuoddara, leat eanemus dievddut geat eai čadat dábálašfágalaš oahpposuorggi, davábealde Sáltođuoddara nieiddat ges eanet fárrejit čoahkkebáikkiide olggobeallái SED-guovllu. Ohppiid gaskkas olggobealde SED-guovllu davábealde Sáltođuoddara ášset 48 % čoahkkebáikkiin ja 23.4 % ášset jagi 2009 lulábealde Sáltođuoddara. Ohppiide SED-guovllus leat dát logut 24.4 % ja 16.8.

6.3.3 Jagi 2009 ássanbáiki ohppiin geat ásse SED-guovlluin go álge joatkkaskuvla ohppui jagiid 1994-1996.

Govadat 6.2 Ássanbáiki ohppiide eret SED-guovllus jagi 2009, geat álge joatkkaskuvla ohppui jagiid 1994-1996 juhkkovuvvon dan ektui geat čadahedje oahpu 5 jagi sisa ja geat eai čadahan. Proseanta.

Sullii 10 % eanet ohppiin SED-guovllus geat eai čadahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa, ášset SED-guovllus 2009, go buohtastahtta singuin geat čadahedje

joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa. Sii geat leat čadahan joatkkaskuvla oahpu ássat dájvjjibut čeahkkebáikkiin olggobealde SED-guovllu ja lulábealde Sáltooddara go sii geat eai leat čadahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa. Orru leahkime nu ahte eambbogat olggobealde SED-guovllu geat eai leat čadahan joatkkaskuvla oahpu 5 jagi sisa, go dat mat čadahit, fárrejit SED-guvlui ja dájvjjimusat olggobeallai čeahkkebáikkiid.

Referánsat:

NOU 1995: 18. Ny lovgivning om opplæring «... og for øvrig kan man gjøre som man vil»

Statistisk sentralbyrå (2010): Sámi statistihkka 2010 / Samisk statistikk 2010. Oslo-Kongsvinger.

VOX, Nasjonalt organ for kompetansepolitikk:

<http://www.vox.no/default.aspx?id=19&epslanguage=NO>